

Členství ve Sportovních centrech mládeže: nábor nebo výběr?

Jiří Suchý, FTVS UK - Katedra pedagogiky, psychologie a didaktiky sportu

Úvod

Příspěvek se zabývá zařazováním talentovaných sportovců do Sportovních center mládeže (SCM). Tématiku považujeme za aktuální, neboť se po roce 1989 jedná o nové úkoly a otázky, kterými se zabývají vybraná olympijská sportovní odvětví v ČR.

SCM byla Ministerstvem školství mládeže a tělovýchovy ČR (MŠMT) oficiálně zřízena k 1. červenci 2000, jsou jedním ze článků komplexní struktury státní podpory talentovaných sportovců. Sportovec v současné době může podstupovat specializovanou sportovní přípravu od sportovní třídy základní školy přes SCM (variantně pro užší skupinu sportovní gymnázium) do resortních sportovních center (MŠMT, MV, MO). V případě vynikajících sportovních výsledků je obvykle zařazen do reprezentačních výběrů jednotlivých sportovních svazů.

Po přibližně čtyřech letech existence tohoto systému je vhodné si položit otázku ohledně efektivity fungování SCM, kterých je při všech sportovních svazech zřízeno přibližně 250 a je v nich zařazeno zhruba 3 500 mladých sportovců obvykle ve věku 14 až 19 let (zdroj: MŠMT, www.msmt.cz).

Na problematiku přínosu SCM sportovnímu prostředí jako celku, lze nahlížet z několika základních úhlů pohledu:

- zvyšování členské základny
- úspěšnosti zařazených sportovců (v juniorském – seniorském věku)
- ekonomického

Otázky ekonomické sice s výběrem sportovců do SCM úzce souvisejí, ale z důvodu rozsahu příspěvku se jimi zabývat nebudeme.

Klíčovým prvkem v rámci tvorby kritérií pro zařazování do SCM je nevytvářet u adeptů na zařazení a členů tlak na předčasnou specializaci a výkony (Dovalil 2002). SCM by podle našeho názoru jednoznačně neměla vychovávat juniorské, ale seniorské reprezentanty. Na hodnocení úspěšnosti frekventantů v dospělých kategoriích po čtyřech letech od (znovu)ustavení SCM je podle našeho názoru ještě příliš brzy. Obecné posouzení principů zařazování do SCM naopak může pomoci s nalezením odpovědí na otázky týkající se účelnosti podpory vybraných sportovců.

Principy zařazování do triatlonových SCM a jejich důsledky

K sepsání příspěvku nás vedlo zamyšlení nad statistikou zařazování sportovců do SCM zřízených MŠMT při Českém svazu triatlonu (ČSTT). Na základě několikaleté práce v triatlonovém prostředí se domníváme, že převážná část triatlonové obce vidí v podpoře fungování SCM značné možnosti a perspektivy pro další rozvoj triatlonu. Následující srovnání ukazuje důsledky současného systému zařazování (zdroj: www.3atlon.cz):

- v sezóně 2001 dokončilo alespoň jeden závod Českého poháru (ČP) 90 triatlonistů narozených v letech 1983 až 1986, pro RTC 2001/2002 bylo především na základě výsledků ČP do SCM zařazeno celkem 66 sportovců uvedených ročníků narození, tedy přibližně 73 %
- v sezóně 2002 dokončilo minimálně jeden závod ČP 96 triatlonistů ročníku narození 1983 až 1986, pro RTC 2002/2003 bylo do SCM zařazeno 65 sportovců narozených v letech 1983 - 1986, tedy cca 68 %

V rámci komplexního posouzení výše uvedených dat považujeme za vhodné upozornit, že ne všichni aktivní triatlonisté této věkové kategorie se účastní závodů ČP. Na území ČR se v průběhu sezóny uskuteční násobně víc triatlonů pro tuto věkovou kategorii, než je závodů ČP.

Kritéria na základě kterých jsou sportovci do triatlonových SCM zařazováni jsou následující (stav pro roční tréninkový cyklus 2002/2003 - Suchý a kol. 2003; Suchý 2001):

1. odpovídající zdravotní stav a další vybrané ukazatele umožňující vytrvalostní zátěž
2. získání I. výkonnostní třídy v triatlonu alespoň na jednom závodě ČP
3. nesystémové - tzv. mimořádné zařazení (např.: na základě vynikajících výkonů, sportovci vhodní k dalšímu sledování a po zranění – viz. dále)

Diskuse

Je zařazení přibližně 70 % ze všech triatlonistů, kteří se zúčastnili alespoň jednoho závodu ČP, do SCM hodně nebo málo?

Podle našeho názoru je tento procentuální poměr zařazených sportovců jednoznačně nevhodný. Důvody jsou zřejmé: v podstatě tři ze čtyř triatlonistů, kteří se v průběhu celé sezóny „postaví“ na start závodu ČP jsou automaticky umístěni do SCM. Při stávající metodice se evidentně nejedná o kvalifikovaný výběr, ale spíše nábor.

Hlavní příčiny vidíme v malém počtu účastníků ČP a obecně úzkou členskou základnu triatlonistů. Tyto skutečnosti jsou kromě obecně známých jevů (současná nižší porodnost české populace, velká konkurence jiných oborů lidské činnosti a mezi sportovními odvětvími samotnými) způsobeny relativně vyšší technickou náročností triatlonu. Nároky na materiální vybavení sportovce jsou značné: kvalitní silniční kolo (v současné době se přitom prodávají převážně jen horská), neopren, běžecká obuv atd. Zabezpečení vhodných tréninkových podmínek se neobejde bez nákladů (především krytý bazén).

Zřejmě jediným přínosem uvedeného přístupu k zařazování do triatlonových SCM může mít z pohledu svazu možné rozšiřování členské základny. Svaz nabízí nadstandardní podmínky přípravy v prostředí SCM přibližně ¾ sportovců, kteří se zúčastní ČP. Zájemci o triatlon mohou dojít k názoru, že je vhodné se triatlonu věnovat a bez nadměrné výkonnosti participovat na poskytované nadstandardní podpoře.

Optimálním procentuelním poměrem sportovců, kteří by měli být do SCM zařazeni je podle našeho názoru přibližně 20 % až 40 % ze všech sportovců, kteří dokončí závod alespoň jeden závod ČP. Tohoto poměru lze u triatlonu dosáhnout jedině zpřísněním kritérií pro zařazování. Variant za pomoci kterých lze dosáhnout vhodnějšího poměru zařazených sportovců se obecně nabízí několik:

- nezávislé multikriteriální expertní posouzení
- opakované potvrzení odpovídající výkonnosti (např. opakované získání I. výkonnostní třídy v průběhu sezóny)
- předem určit počty zařazených sportovců podle celkového pořadí v ČP (např. prvních pět z každé kategorie)

Všechny uvedené relativně transparentní principy zařazení do SCM musejí být vždy bezpodmínečně doplněny o možnost mimořádného zařazení. Důvodem je alespoň částečné omezení nadměrného tlaku na výkonnost neúměrnou danému věku. Tento způsob přijetí do SCM má také za úkol postihnout talentované perspektivní sportovce s aktuálně nedostačující výkonností a eliminovat případné pozastavení podpory například v důsledku zranění - nemoci.

Na základě rozhovorů se zkušenými trenéry mládeže se domníváme, že obdobnými problémy - nedostatkem mladých zájemců o sport trpí většina sportovních odvětví vytrvalostního charakteru, tedy nejen triatlon. Podle našeho názoru by bylo zajímavé zpracovat poměr sportovců zařazených do SCM a počtu účastníků závodů vyhlášených

svazem také u dalších sportovních odvětví. Výsledky této jednoduché statistiky by jasně ukázaly, zda se u triatlonu jedná o výjimku, nebo obdobné potíže mají také další sportovní odvětví.

Doporučení k zařazování do SCM

V případě účasti malého množství sportovců v nejvyšší soutěži vyhlášené svazem pro danou kategorii poměrně snížit kvóty sportovců, kteří jsou zařazováni do SCM.

Domníváme se, že při kvalifikovaném výběru sportovců do SCM by se měla dodržovat obecná kritéria v následujícím pořadí:

- předpoklady pro další růst výkonnosti (genetické, psychologické, fyziologické)
- odpovídající zdravotní stav
- úspěšná reprezentace České republiky
- opakované získání nejvyšší výkonnostní třídy (pokud je příslušným svazem pro danou věkovou skupinu udělována), nebo pravidelná účast v nejvyšší soutěži

Při zařazování do jednotlivých regionálních SCM musí být v rámci možností kladen důraz na ponechání mladých sportovců v domácím prostředí, případně respektování neochoty některých sportovců ke společné přípravě.

Pokud dojde u zodpovědných orgánů alespoň k částečné shodě na výše nastíněných principech, může podle našeho názoru dojít k dalšímu výraznému posunu ve vnímání a kvalitě péče poskytované systémem SCM.

SUMMARY:

The article is dealing with problems of the talented 14 – 19 years old athletes selection for Sport Centers of Youth - using example of Triathlon.

KEYWORDS: youth Athletes talent selection, Sport Centers of Youth, Triathlon

Použité zdroje:

1. DOVALIL, J. *Výkon a trénink ve sportu*. Praha: Olympia, 2002.
2. SUCHÝ, J. Stručná charakteristika Sportovních center mládeže Českého svazu triatlonu, In *Sborník z národní konference Sport v České republice na začátku nového tisíciletí*, Praha, 2001.
3. SUCHÝ, J., SLABA, R., VĚTVIČKA, J., KUBÁTOVÁ, J.: Lékařské zabezpečení (preventivní) sportovců zařazených ve Sportovních centrech mládeže ČSTT, Prešov, In *Sborník z konference Telesná výchova a šport v treťom tisícročí*, 2003. Statistika zpracovávané ČSTV pro MŠMT.
www.msmt.cz [online, citováno 5. května 2004]
www.3atlon.cz [online, citováno 15. května 2003]